

Önsöz

Her kitabın olduğu gibi bu kitabın da kendine ait bir tarihi var. Türkiye’de vatandaşlık sorununu tarihsel ve kuramsal olarak ele alan bir kitap hazırlama düşüncesi Ankara, Bilkent Üniversitesi’nde, 2-5 Haziran 2000’de gerçekleşen “Küreselleşen Bir Dünyada Vatandaşlık, Devlet ve Kimlik” adlı uluslararası bir konferansla ortaya çıktı. Konferansın amacı Türkiye ve Avrupa’yı farklı vatandaşlık rejimleri ve söylemleri açısından karşılaştırmaktı. Aslında, başlangıçta bizim niyetimiz Türkiye ve Avrupa’da vatandaşlığın değişen doğasını analiz eden, alan çalışmalarından oluşan bir kitap yayımlamaktı ancak konferans boyunca üretilen ve bilgilendirici tartışmalar, bizi modern vatandaşlık konusunda sadece Türkiye deneyimi üzerinde yoğunlaşmanın uygun ve gerekli olduğuna inandırdı. Bunun başlıca nedeni ise Türkiye-AB ilişkilerinin geçmişe nazaran daha belirginleşip derinleşmiş olduğu; Türkiye’ye dair daha çok bilgi, açıklama ve kavrayışa ihtiyaç olduğu gerçeğidir. Geleneksel Türkiye siyaseti çalışmalarının genellikle üzerine odaklandığı siyasal partiler, devlet seçkinleri ve siyasal liderlerden ziyade vatandaşlık konusu üzerine yoğunlaşmanın Türk modernitesi ve demokrasisinin daha kapsamlı bir tanımını mümkün kılacağına inanıyoruz.

Bu nedenle Türkiye'deki devlet merkezli modernitenin tarihsel ve söylemsel inşasını ve daha da önemlisi, Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne entegrasyonunun önemli ve olumlu bir rol oynadığı son dönemdeki dönüşümünü eleştirel olarak analiz eden bir kitap oluşturmaya karar verdik. Bu türden bir analiz, metodolojik ve analitik odak noktası olarak "Türk cumhuriyetçi vatandaşlık" modelini, bu modelin Türk modernleşmesinde oynadığı can alıcı rolü ve çeşitli kimlik/farklılık iddialarıyla farklı vatandaşlık haklarına dair yeni talepleri ele almaktadır.

Türkiye üzerine bir kitap hazırlamak aşağıda sayacağımız temellere dayandırılabilir. Öncelikle, Türkiye'deki modern vatandaşlık deneyiminin Türkiye sınırları dışında büyük ölçüde bilinmediği kabul edildiğinde, Türk cumhuriyetçi vatandaşlık modelinin içerdiği özelliklerin ve güçlüklerin ayrıntılı ve kapsamlı bir açıklamasına ihtiyaç olduğu ortaya çıkmaktadır. Elinizde tuttuğunuz bu kitap bu türden bir çabayı örneklemektedir. İkinci olarak, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliği, bugün Avrupa'nın genişlemesi sürecinin karşı karşıya geldiği en güç ve zorlayıcı sorun olarak görünmektedir. Buna ilaveten, Türkiye'nin büyük ölçüde Müslüman olan bir kimliği laik demokrasi/modernite ile birleştirmedeki başarısının, Avrupa'nın çokkültürlü kimliğini yeniden şekillendirecek bir potansiyele sahip olması, vatandaşlık perspektifinden modern Türkiye deneyiminin detaylı ve kapsamlı bir analizinin uygun bir zamana denk geldiğini göstermektedir. Son olarak, bu kitabı oluşturmakla daha çok Batı modernitesinin epistemolojik ve felsefi sınırları içine hapsolmuş, (küresel) vatandaşlığa dair varolan kuramsal tartışmalara katkıda bulunmayı ümit ettiğimizi belirtmeliyiz.

Bu çerçevede, *Küresel Bir Dünyada Vatandaşlık: Avrupa Sorunları ve Türkiye Deneyimleri* sadece özel bir alan araştırması, yani Türkiye'de vatandaşlık meselesi olarak okunmamalıdır. Küresel bir dünyada vatandaşlık üzerine düşüncelerimizi geliştirecek bir kitap olduğu kadar, günümüz Türkiye'sinin vatandaşlık açısından kapsamlı bir incelemesi ve Avrupa vatandaşlığı üzerine son dönemlerdeki tartışmalara bir katkı olarak da değerlendirilmelidir. Elbette bu türden bir işi başarmak

kolektif bir çabayı gerektirir. Kurumların olduğu kadar, birçok dost ve meslektaşın da değerli desteğini alabildiğimiz için son derece şanslı sayılırız. En başından belirtmeliyiz ki sevgili dostumuz Engin F. Işın'ın bu projedeki değerli entelektüel katkısı ve kişisel çabası olmaksızın bu kitabın ortaya çıkması mümkün olamazdı. Hakiki dostluğu ve bu kitaba olan katkısı için ona buradan teşekkür etmek, kendisine olan şükranlarımızı ifade etmeye yetmeyecektir. Aynı zamanda Daniel Drache'e değerli desteği ve editoryel önerileri için minnettarlık duymaktayız.

Bu kitabın hazırlanışı sırasında entelektüel desteğinden yoğun bir biçimde yararlandığımız akademisyenlere ve dostlara; Ayşe Çağlar, Gerard Delanty, Thomas Faist, Güliz Ger, Nilüfer Göle, Metin Heper, Thomas Hammar, Banu Helvacıoğlu, Cara Murphy Keyman, Kemal Kirişçi, Lauren McLaren, Jan Nederveen Pieterse, John Rex, Jeremy Salt, Bobby Said, Isador Ryan, Bryan Turner, Galip Yalman ve Arus Yumul'a teşekkür ederiz. Ayrıca, kitabın müsveddesini yayıma hazırlama esnasında sundukları değerli destek için Fadime Boztaş, Evren Tok, A. Biriz Karaçay ve Nazan Albayrak'a teşekkürlerimizi sunarız.

Bilkent Üniversitesi Center for Research on Transitional Societies'a ve Koç Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Atilla Aşkar'a finansal destek sağladıkları için teşekkür ederiz. Ve son olarak, müsvedde üzerindeki faydalı eleştirileri için isimsiz okuyuculara ve titiz editoryel önerileri ve katkıları için Routledge'daki Rob Langham, Mike Wendling ve Terry Clague'a özellikle teşekkür ederiz.

Son olarak, kitabımızın olası herhangi bir kusurunun sorumluluğunun sadece bize ait olduğunu vurgulamak isteriz.

E. FUAT KEYMAN - AHMET İÇDUYGU
Koç Üniversitesi, İstanbul, Mayıs 2004